

Guarantia locum obtinet inter gentes, fulcrumque fœderibus subponit & pactis, dum conventionem inter duas gentes in eam gens tertia suo auxilio suaque autoritate roborat; ita nimirum, ut gentem injuste à conventionem resilientem compellat ad officium.

Cautio pignoratitia, qua res, & corpora-
lis, qua homines sive cives unius gentis alteri genti in securitatem servandæ fidei traduntur, nostris diebus in desuetudinem venisse viderur; adeoque de illis, quæ spectant obsides hujus generis, in longum differere non liber.

CAPUT V.

De bello.

§. I.

Notio belli.

Varias belli notiones tradunt authores varii tum antiqui, tum recentiores, quibus secundum ordinem referendis supersedendum judico propterea, quod notio belli supra pag. 9. à nobis exhibita, singula huc spectantia complectatur: quam proinde hoc loco reperere, debiteque explanare juvabit. Est autem illa tenoris sequentis:

Bellum est status gentium manus violentas sibi inferentium, & ea, quæ sibi debentur judicant, vi extorquere ideo præcipue nitentium, quia aliâ juris viâ obtineri nequeunt.

Itaque nomine belli proprie summi non venit intelligendus conflictus sanguinolentus inter privatos utcunque etiam accumulatos; sed requiritur, ut agatur inter *gentes*, id est inter illos, qui supremam utrobique potestatem exercent, videlicet inter imperantes, quibus solis jus belli competit; pertinet enim ad jura majestatica transeuntia, quod jus majestaticum ideo præcipuo translatum est in imperantes, ut reipublicæ jura, publicamque securitatem idoneis ac comperentibus mediis vindicent & tueantur. — Consequitur ex his summum esse nefas, si subditi hanc sibi potestatem adrogent, aut in ipsos usque adeo imperantes arma convertant. — Sequitur ulterius, proprie bellum non esse, si subditi alicujus gentis, imperante proprio reluctante & invito imperantem alterius gentis una cum ipsius subditis impeterent armis; nam, ut notatum, *utrobique*, id est, ex parte utriusque belligerantis subesse debet suprema potestas. Eodem modo ratiocinandum, si quis imperans solos invaderet alterius gentis subditos, iique imperante proprio reluctante, armatâ manu se se opposerent; loquimur enim hoc loco de bello proprie, ac in rigore spectato, utpote quod locum non habet, nisi inter *gentes & gentes*, id est inter eos.

eos, quorum pars utraque gaudet potestate
supremâ; at vero subditis talis potestas non
competit.

Dicitur ulterius in descriptione tradita,
quod ea, quæ sibi deberi judicant, vi extorquere
nitantur: ex quo patet, quod bellum moveri,
ac interponi nequeat ex causa arbitraria, aut
ex sola præpotentia virium; sed solummodo
ad vindicandum jus suum, quod proinde ad
belli iustitiam requiritur. Requiritur ergo
judicium moraliter certum, jus esse violatum,
arque in hujus resarcitionem opus esse bello:
unde in dicta descriptione additur ulterius:

*Quia alia juris via obtineri nequeunt; enim-
vero ad arma convolare non licet, si &
quamdiu per remedia juris recuperari possint
jura, res, aut personæ violatæ. Bellum igitur
est extremum bonorum hujusmodi sal-
vandarum remedium. Analogiam quandam
res ista habet cum bonis privatorum, qui
per interpositam vim ea extorquere non de-
bent, quamdiu leniora & apta superunt re-
media juris.*

Hoc loco etiam notandum est, quod in
casu, quo subditi alicujus imperantis eo in-
scio aliam gentem læserunt, non illico im-
perans gentis læsæ lædentes alios subditos
armis invadere debeat; sed quod oporteat
prævie subditorum lædentium convenire im-
perantem; qui, si illatam à suis subditis al-
teri

teri genti injuriam reparare nolit, eam adoptare censetur, & jam tum bello præbere campum atque materiam.

Porro ex hucusque dictis abunde patet, quod imperans strictis armis subditos suos rebelles ad officium reducens, non tam bellum committere, quam legitimum suum imperium in subditos suos interponere & exercere dicendus sit. Exercet igitur tunc imperans potius actum juris majestatici *immanentis*, quam *transeuntis*.

Divisio belli proprie fit in bellum *defensivum*, & *offensivum*. Illud defensivum nuncupatur, quando repellitur vis aliorum invadentium jura nostra & bona: *offensivum*, quod & adgressivum audit, é contra est, dum invaditur hostis juris vindicandi causa.

Solent & dividere bellum in *solemne*, & in *minus solemne*. Primum est, quando bellum contra aliam gentem decretum, eidem solemniter ante executionem indicitur, seu declaratur: secundum é contra sine dicta prævia solemnitate ipso facto declaratur & inchoatur. — Præviâ belli declarationem moribus liberarum gentium adcommodatam esse, passim sustinetur. Bellum porro aliud *justum* est, aliud *injustum*; prout rationes finesque ad bellum commoventes justæ comperiuntur aut injustæ. — Cum vero rationes istæ vel maxime notæ sint imperantibus; hinc privatorum non est, causam illam dirimere.

Divisiones aliæ minus propriæ sunt; bellum publicum, privatum, & mixtum; item bellum intestinum. *Publicum*, id quod rami strictè belli naturam complectitur, est quod inter ipsas gentes, *privatum*, quod inter privatos etiam diversæ gentis homines obtinet, *mixtum*, quod ex una parte publicum, ex alia parte privatum est; & *intestinum*, quod aut inter ipsa ejusdem gentis membra committitur, adeoque seditiosum est, aut contra legitimos imperantes intentatur & geritur, proinde à rebellione non distinguitur. — Denique bella vel in terra continente, vel in mari locum habere queunt. — Atvero *piratae*, aut etiam *in solida terra confederati sine legitimo superiore armati deprædatores*, non militibus, sed latronibus æquiparantur.

§. II.

Quo jure licitum sit bellum.

Quæstio hæc procedit de bello omnibus absoluto numeris, quod proinde undèquaque justum est, rectoque sustulturn est sine, ac non nisi tanquam extremum juris persequendi vindicandique medium arripitur, neque limites juris sui violati excutrit, & in quo servatur moderamen inculpatæ tutelæ.

Bellum *defensivum* esse *juris nature* omnino perspicuum est; enimvero, si cuilibet personæ *physicæ* vi *juris nature* competat,

mediis adtemperatis se defendere contra injustum aggressorem; id à potiore dicendum de integra libera gente, quæ injuste invaditur.

Neque bellum *offensivum* à *jure naturæ* alienum est: illud namque exercetur tanquam ultimum medium perveniendi ad id, quod adgredienti de jure debetur, & per quod reipublicæ debitum sustentaculum contribuitur; atvero uti mediis ordinatis ad obtinendum jus suum, atque ad suam conservationem necessariis, jure naturæ licet.

Nunquam igitur reipsa procedendum est ad bellum, si alia adhuc supersint media mitiora jus suum obtinendi: unde, si in hunc effectum amicabile compositio, interpositæ commonitiones & minæ, aut etiam ipsa belli paratio, juxta illud: *si vis pacem, para bellum*, finem intentum producere valeant, à bello abstinendum erit; cum bellum gravissima incommoda, summæque calamitates concomitentur.

Quocirca Cl. Zallinger Lib. III. j. g. §. CCXCVI. ita loquitur: "Cogitanti igitur de jure & justitia belli non perfunctorie ex-
pendendæ sunt miserabiles strages non tam
hominum singulorum, sed turmarum, legionum, exercituum; humanorum corporum mutilatio, dilaniatio, conculcatio; dirptiones bonorum, everSIONES urbium
vasta-

vastationes agrorum; fulminea tormento-
 rum vis, bellatorum ferocia ac licentia,
 pavor & consternatio hominum, & ani-
 malium, orbitas parentum ac liberorum,
 lamenta senum, terror, desperatio, fuga,
 inopia, fames, pestilentia, quæque sunt
 generis istius crudelissimæ plagæ cœlitus
 immissæ ad castiganda hominum peccata;
 quando iratum Numen ultori angelo po-
 testatem dat, ut *sumeret pacem de terra,*
 & ut invicem se interficiant (*homines*) &
 datus est ei gladius magnus. „ *Apoc. VI. 4.*

De nullo igitur imperante cogitari fa-
 cile potest, quod tantis adhuc nexumque
 malis moveat bellum, nisi ab extrema ne-
 cessitate ad passum istum compellatur.

§. III.

De justitia belli ratione modi.

Bellum in substantia justum esse potest; ad-
 tamen defectuosum in modo mediisque,
 quibus perficitur. Decernenda igitur hoc lo-
 co sunt varia huc spectantia, simul atque
 debite dilucidanda.

Generalis, ac sæpius inculcata est regula,
 quod finis præstitutus adtingi debeat me-
 diis non qualibuscunque, sed mediis ho-
 nestis, nullo jure prohibitis; per consequens
 eadem obtinet regula quoad præsentem ma-
 teriam.

Crudelitatem ac barbariem à jure naturæ alienam esse, stabilivimus alibi: igitur medium omne, quod sana ratio crudele judicat, ineptum est, & illicitum, etiam in jure suo tuendo, aut vindicando per bellum nam crudelitatem esse intrinsecè malam, adeoque nullo fine eam cohonestari posse, nemo sanus ignorat.

Statuendum insuper, quòd sollicitatio ad rebellionem, perfidiam, prodicionem &c. medium sit illicitum deveniendi ad finem intentum; proinde quoque impræsentiarum de jure inadplicabile: per hoc namque sollicitans alieni peccati particeps efficitur.

Pariter iniquum est, perjuriis in fraudem inducere hostem, aut fidem infringere datam. Medium porro detestabile foret, fontes & aquas, aut relictam annonam inficere veneno; & quæ sunt alia hujus generis, à quibus natura, & jus gentium abhorrent.

Resolvendum est aliter de *stratagemate proprii nominis*, id est, de simulatione, aut dissimulatione adhibitâ in ordine ad hostem circumveniendum, utpote quibus expertissimi probissimique belliduces omni ferme ævo usi sunt: veluti dum exercitus ita pro & contra movetur, ut hosti militum copia multo numerosior videatur, quàm est reipsa: aut dum vestibus, signis, aut vexillis, velisve utuntur alienis, ne ipsorum approximatio hostis

hosti opportunè innotescat; pariter, dum simulant fugam, ut insequentem hostem ad locum alliciant, in quo eum impetere facilius ac expugnare possint &c. &c.

Quemadmodum belli, ita & *exploratorum* antiquissimus, testante ipsâ S. Scripturâ, est usus. Antequam verò resolvatur quæstio, an exploratio justa sit & licita; cautè distinguendum est inter exploratorem, & inter proditorem patriæ: nam *proditor patriæ* ille est, qui ausu nefando ac detestabili contra fidem datam ac debitam patriæ eam in manus hostium tradere comminiscitur; dum è contra *explorator* potissimum in vim initi singularis sibi que onerosissimi pacti expiscatur hostis alieni situm, positionem, ac reliquas circumstantias concernentes.

Quæritur ergo, an belliduces exploratores jure constituere, & an exploratores munus illud subire possint, inadtento, quòd nexum sit cum summo vitæ periculo? — Solemne hujus rei exemplum legimus in *libro Josue Cap. II. 1.* "Misit ergo Josue filius Nun de setim duos viros exploratores in abscondito; & dixit eis: ite, & considerate terram, urbemque jericho."

Statuendum igitur, quòd constituere exploratores, illudque exercere munus, sit medium idoneum ac licitum deveniendi ad finem justo bello præstitutum, nempe ad expugnationem.

pugnationem hostium: tales namque exploratores æquiparantur militibus, qui pro bono gentis, sub cuius vexillis militant, vitam exponunt propriam, & periculo etiam proximo. Porro simulata exploratorum in ipsis etiam hostium castris amica conversatio culpâ vacat; eoquod nemini intentionem suam aperire teneantur, & externam conversationem tranquillam colere debeant pro vultu conservatione. — Culpa tamen intervenire, si explorator limites *dissimulationis* excedendo, positivè adfereret, se se amicum esse, cum re ipsa talis non sit. — Denique neutra pars hostium in medium adducere potest jus, vi cuius urgere possit, se ab explorationibus immunem esse debere.

Decernendum est aliter omnino de perfidis patriæ propriæ proditoribus, qui loco fidelitatis & obedientiæ imperantibus debita, *nigerrimo* scelere cruentis hostium manibus patriam tradunt cum summo reipublicæ dispendio: præferendo nimirum insulas animi passiones, aut detestandum auri lucrum obligationi tam sanctè contractæ, & communi, gentis debitè consociatæ, salutis.

Verùm anne licet patriæ proditoribus, aut etiam malè transfugis ex hostium castris benevolas præbere aures, eorûmque *sectari* Consilia?

Dicen-

71

Dicendum, quòd genus illud hominum allicere per promissa, per pecuniam &c. ad facta præmemorata, neutiquam liceat: nemo quippe invitari debet & incitari ad malum; atvero facta isthæc mala esse, nemo ignorat. — Verùm, ab hominibus istis, si sponte comparuerint, verum situm hostilis exercitûs, aut alias concernentes circumstantias intelligere & experiri penitus licet; quia per hoc ad mala prius ab ipsis sine nostro influxu perpetrata non concurrimus, adeoque nobis imputari non possunt,

Quæri etiam hoc loco potest, utrum non violent jus gentium, qui tempore belli quandoque tormenta bellica exonerant sive displodunt globis *candentibus* sive ignitis?

Promiscuus hujus generis usus ipsi humanitati quodammodo adversari videtur, prout cuilibet naturalis usque adeo instinctus dictare videtur; proinde inter cultiores gentes, *si in thesi* loquamur, usus iste generalis locum non habebit. — Veruntamen, si *in bypothesi* loqui velimus, utrum nempe, peculiaribus circumstantiis urgentibus, hujusmodi usus licitus sit, nec ne; resolvendum est, quòd in hypothesi, quâ aliud sat efficax non superest medium sese defendendi, aut jus suum recuperandi, igneis liceat uti globis, etsi gravissima inde damna hosti inferantur: nam etsi valde acerba sit hujusmodi agendi ratio; crudelis tamen non est; & aliunde

aliunde hostis ab injustâ vexâ non nisi per hoc medium derrudi posse supponitur.

Aliter omnino resolvenda videtur quaestio, an liceat in hostem explodere materia veneno infecta; ut proinde omnes vulnerati secururæ morti proximè exponantur? Sanè, talem agendi bellandique modum omnes morigeræ gentes execrabuntur merito; ejusque intuitu, militis etiam strenuissimi concidet animus. In hoc genere porro speciem quandam crudelitatis intervenire, vix ullus inficiabitur. Cl. & doctissimus *Hartleben* in suis meditationibus ad pandectas volum. I. Part. I. specim. IV. n. I. de usu venenorum in bello in modum differit sequentem:

“ Venenorum in bello usum jure gentium non prohiberi, sed ex jure nature saltem dissuaderi statuit *Leyser. Spec. 3. med. 2.* Econtra veneni in bello usum jure naturali licitum, jure autem gentium, saltem Europæorum, & quæ ad Europæ melioris cultum accedunt, prohibitum esse contendit *Jo. Sigism. Stapff. in tractatu de jure nat. & gent. p. 4. Cap. I. §. 4. n. 6. pag. 294.* quò & inclinatur *Vitriarius in institut. jur. natur. lib. 3. Cap. 4. quæst. 9.* Alii inter varium veneni usum, prout nempe venenum personæ hostili propinatur, vel illo globi & sagittæ, aut etiam fontes, flumina, fructus terræ, frumenta, farinae, panes, vina & similia inficiuntur, distinguunt,

guunt, & ejus usum quandoque jure na-
 turali prohibitum, quandoque licitum con-
 tendunt. Agmen inter hos ducit perill. L. B.
 de Wolff in j. g. methodo scientif. pertract.
 Cap. 7. §. 877. ubi statuit, naturaliter li-
 cere hostem veneno interimere, dum sic
 ratiocinatur: *Quamdiu hostis est, reparationi
 juris nostri resistit, consequenter tantundem in
 ejus personam licet, quantum ad vim ejus à
 nobis, vel rebus nostris depellendam sufficit.*
*Quamobrem, si eum è medio tollere possis, id
 illicitum non est. Quoniam vero perinde est,
 num gladio, vel veneno eum interimas, quod
 per se patet, quia scilicet in utroque casu è
 medio tollitur, ne nobis diutius resistere possit ac
 nocere, naturaliter hostem veneno interimere licet.*
*Non est, quod excipias, hostem veneno clam
 interfici, ut ab eo minus se cavere possit, quàm
 à vi aperta: neque enim semper vi aperta oc-
 ciditur, qui gladio, aut aliorum armorum usu
 interficitur. Etenim ponamus, te clam in eum
 ingredi locum, in quo dux hostilis exercitus
 dormit, eumque gladio interficere. Nemo sanè
 diffitebitur, id jure belli illicitum esse, & per-
 inde esse, ac si globo transfodiatur ex impro-
 viso à longinquo spectatus. Ex eo igitur, quod
 veneno clam struantur insidiæ vitæ hostis, jus
 eum è medio tollendi, occasione commodâ oblatâ,
 non variatur. Generoso animo eorum tribuen-
 dum, qui hoc medio, cum possent, uti nolue-
 runt, fortitudinis gloriâ ducti, cui opinione
 communi maculam aspergere noluerunt. Jure
 itaque naturali, si factum æstimes, scelus non
 est.*

" est, quo nomine idem appellant scriptores ro-
 " mani. Considerandum præterea, bellum geri non
 " propter se, sed propter pacem, ac ideo quoque
 " non illicita esse media, quæ ad bellum finien-
 " dum conferre quid possunt, modo in se illicita
 " non sint; quale non est, è medio tollere hostem:
 " sæpe autem ad finem belli haud parum confert
 " si hostis interficiatur; & num ex nece ejus spe-
 " randus sit eventus, ad rationes suasorias hoc
 " medium eligendi pertinet. Verùm non placet
 " hoc Wolffii ratiocinium; nam ex eò, quòd
 " liceat hostem interficere, necdum sequi-
 " tur, quòd planè indifferens sit, quâ ra-
 " tione, aut modo hoc fiat. Licet quidem
 " hostem ab initio statim subjugare, ut ex-
 " tra omnem defensionem constitutur; si
 " tamen sit extra defensionem, illum occi-
 " dere nequeo. Quomodo ergo veneno oc-
 " cidere possim, cum contra venenum minus
 " se defendere queat, ac contra me, si sit
 " in vinculis: dum igitur contra jus naturæ
 " est, occidere eum, qui extra omnem de-
 " fensionis statum ante pedes meos devol-
 " vitur; certè etiam contra jus naturæ est,
 " hostem veneno occidere, contra quod
 " nulla datur defensio. Potest quidem dux
 " hostilis exercitûs dormiens, si à me capti-
 " vari nequeat, utut extra statum defensio-
 " nis sit constitutus, occidi; at id sibi im-
 " putet, cum hoc vigilando avertere po-
 " tuisset. Sanè, si perinde esset, quo modo
 " hosti noceatur, etiam liceret fontes infi-
 " cere, quod tamen ipse Wolffius improbat.

" Deinde

Deinde non videretur hoc medium aptum ad finiendum bellum, cum timendum, omnes gentes moratioris ejusmodi facinus cum excisione gentis perfidæ ulturas, hucusque Hartleben.

Tandem quæri potest, an liceat excurrere limites juris sui profecuti & adsecuti? Supponamus nempe, gentem aliquam viâ belli iterum recuperasse terras suas universas ab aliena gente hostili injustè occupatas; an ei extunc fas erit progredi ulterius, proprias etiam istius gentis terras invadendo, occupando, retinendo?

Respondeo, bellicos imprimis computari posse sumtus, quos gens ista in recuperandis terris à gente alia injustè occupatis impendere debuit; eo quod in casu proposito quoad hos servari debeat indemnitas modo quovis competente. — Insuper videndum, an sine occupatione cujusdam districtus gentis oppositæ possit secura manere possessio justè iterum acquisiti & occupati territorii proprii? Profectò, si hanc securitatem evincere nequeat per pacta cum gente devictâ ineunda stabiliendaque, aliis mediis adtemperatis uti licebit, inter quæ, aliis nempe deficientibus, facile numerabit præmemoratum securitatis remedium; quod tamen remedium eò periculosius videri potest, quo facilius in merum securitatis prætextum degenerare potest. Id penitus certum est, quòd ultra limites necessitatis

cessitatis excusari non debeat — Notandum etiam est, quod hoc loco agatur de occupanda terrâ, in quam gens devicta jus exercet perfectum; quare bene attendendum, an sufficiens interveniat titulus juris hujus amittendi ex parte gentis victæ, & occupandi ex parte gentis victricis?

§. IV.

De jure belli.

Non quolibet impulsu, titulove fucato proruendum esse ad bellum, sana ipsa docet ratio. Igitur ad assumendam & prosequendam causam tam arduam, tantique momenti, tantarumque sequelarum, præcipuè considerandus matureque discutiendus est titulus adgressum hunc impellens atque necessitans.

Iraque duo potissimum præ oculis habenda sunt: videlicet *primo*, an vera, causæque adtemperata subsit læsio; & *secundo*, an superstes non sit medium aliud, vi cuius jus læsum redintegrari valeat. His positis, ac subsistentibus, *jus ad bellum inchoandum* ac prosequendum subintrat; non item conditionibus istis deficientibus.

Jus istud belli in ipso jure naturæ fundatur; si enim personis competat privatis jus suum tueri, conservare ac vindicare mediis adcommodatis contra turbatores ac invasores

vasores injustos, & sic per jus securitatis, defensionis ac præcautionis sibi, suisque consulere rebus; id profectò denegari nequit gentibus, é quarum deletione quasi innumerorum hominum sequeretur interitus.

Justum igitur bellum ob duas potissimum causas locum habere potest; nimirum vel ad recuperandum id, quod alia gens injustè tenet, vel ad illud conservandum, quod gens alia injustè eripere contendit: atque hæc referuntur ad jus defensionis, & offensivonis. Juri defensionis sive securitatis ad fine est jus præcautionis, vi cujus instauratur bellum contra læsionem proximè imminentem.

Quodsi igitur ullibi juris ratio, prout ipsa pro facultate legitimâ sumitur agendi quidquam, retinendi, aut obtinendi, prout facultas ista à lege derivatur, spectetur & obtineat; profectò hæc ratio juris attendenda venit in genere belli inchoandi continuandique. *Non sufficit arbitrium, sed ratio requiritur sufficiens* undique; secus enim gentes minus potentes aliarum gentium præpotentiæ cedere jure deberent, etsi nulla suppressionis justa facultas suppeteret; adeoque non justitia causæ, sed præpotentia virium nullâ aut fucatâ ratione stipata gentem inermem suis exspoliare posset bonis ac juribus: verùm, quis hæc à jure naturæ & gentium non intelligit alienissima? Rem verbo; non
auri

auri sacra fames, non nuda regnorum præ-
concepta extensio, non universalis imperii
cupido &c. Sed jus verum, ac solida ju-
stitia in hoc tramite filum ducant necessum est.

§ V.

De æquilibrio.

Quilibet jure suo uti potest, quin prop-
terea alteri fiat injuria. Igitur gens aliqua
vires suas & copias augere potest eatenus,
quatenus id commune gentis hujus bonum
deposcit, quin propterea gentis alterius jura
lædere censei possit; nisi contraria obstant
pacta.

Quodsi igitur gens aliqua vires, co-
piasque suas militares ita augeat, ut non
lædat gentes alteras, neque easdem lædendi
animum prodat, non idcirco potest imperi
bello, etiamsi æquilibrio solverit.

Circa æquilibrio *Cl. de Martini Par.*
II. Cap. XXII. §. DCCV. ita loquitur: "Stant
" in æquilibrio gentes, quarum vires ita in-
" ter se sunt divisæ, ut aliæ aliarum im-
" petum sustinere satis valeant. Quoniam
" multa & majora fieri possunt potentie
" incrementa sine turbatione aliorum, sola
" æquilibrii conservatio justam non tribuit
" belli causam; quæ tum primùm se se ex-
" ferit, cum illum, qui rumpit æquilibrio

potentiâ adquisitâ aburi, & in aliena jurâ
 evagari velle est compertum,

Et Cl. Zallinger Lib. IV. j. g. Cap. V.
 §. CCXCIX. circa hanc materiam statuit se-
 quentia: " Gens, quæ vires suas, gradum,
 & potentiam justis mediis auget, nemini
 ob eam causam, quòd jure utatur suo,
 facit injuriam, etsi dein potentiâ superior
 evadat aliis. Igitur nec solum incremen-
 tum extraneæ potentiæ, neque ratio æqui-
 librii, seu conservandæ æqualitatis virium,
 justa est causa inferendi belli, si quidem
 res theoreticè spectetur. Fieri enim po-
 test, ut conservatio æquilibrii pactis in-
 ducta sit, vel ut præpotentia unius gen-
 tis argumentis & factis minimè dubiis ap-
 pareat *tremenda*, seu conjuncta cum læ-
 sione imminente, atque ad subigendas
 alias gentes non obscure tendens. Certe-
 rum cavendum magnopere, ne loco invi-
 diæ, æmulationis, & odii obrendatur jus-
 tus metus, & periculum securitatis tur-
 bandæ. Exemplum extat in sacris literis
 de Abimelecho rege Palestinorum in Ge-
 n. 31. qui dixit ad Isâac: *recede à nobis;*
quoniam potentior nobis factus es valde. Gen.
 XXVI. 16. "

Sanè ex eo, quòd personæ physicæ
 justis licitisque mediis suas per industriam,
 aut commercium, aliove modo augeant pos-
 sessiones, suosque reditus, personis reliquis
 minus

minus activis nulla fit injuria, neque eis competit solertiores retundere: quidni igitur similiter ratiocinandum de personis moralibus, sive de gentibus vires suas sine læsione tertii adaugentibus?

Quæri hoc loco potest, an jus tributum sit, religionem armis propagandi? — Illud à spiritu Christi, & ab omni instructione traditâ apostolis circa evangelii prædicationem, religionisque disseminationem penitus alienum esse, sacrae paginae ad sufficientiam adtestantur. Imo Christus suis præcipit apostolis, ut ab iis recedant hominibus & locis, ubi eorum sermones non audiuntur & recipiuntur, dicens Matth. X. 14. 15. 16. “Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis: tolerabilius erit terræ sodomorum & gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices, sicut columbæ.” — Igitur religio non armorum strepitu, sed Christianâ prudentiâ, mansuetudine, & zelo apostolico propaganda est, disseminanda & inculcanda.

Sed quæri ulterius potest, an saltem non liceat genti fideli contra gentem infidelem armis veram religionem invadentem, eam armis quoque defendere?

Sanè, cùm gens pro suâ bonorumque suorum conservatione pugnare valeat, atque inter bona sua bonum maximum reputare debeat bonum veræ religionis, non obscure elucescit, quòd in casu præmemorato jus defensionis armatæ locum habere possit, dummodo media quævis inordinata abstergantur, aut iusta defensio non degeneret in cœcum fanaticum, aut in aliam quandam ineptiam, aut in ipsam usque adeo crudelitatem.

Jus illud coactæ defensionis à viris sanctis, v. g. à S. Joanne Capistrano quoque exercitum fuisse, legimus in ejus vita verbis sequentibus: « Taurino à Turcis obfesso, divino vino spiritu incitatus, & inexperto milite raptim conscripto, suppetias adtulit; inroque sæpius cum formidabili hoste, & christianorum cervicibus imminente, conflictu, cùm Joannes militi cruce signato, erecto vexillo, sanctissimum invocans nomen Jesu præiret, insignis parta victoria est ».

Denique Cl. Zallinger Lib. IV. j. g. §. CCXCIX. religionis propagationem per arma illicitam, atvero defensionem ejusmodi licitam, esse statuit his verbis: « Religio non armis quidem propaganda, sed tamen defendenda est ».

§. VI.

De mediis superfluis in bello & incompetentibus.

Quòd jus ad finem tribuat jus ad media duntaxat requisita & licita, notavimus sæpius. Pariter observavimus, quòd bellum ideo solummodo fit instituendum, ut aut ablatum ac violatum restituatur, aut ab hoste impeditum retineatur. Denique, si ullibi, profectò in strepitu bellico inculcanda est aurea regula: *servetur moderamen inculpatæ tutelæ.*

Cùm igitur finis movendi interponendique belli sit reparatio juris læsi, quæ reparatio nullâ aliâ viâ, quàm per extremum hocce medium obtineri potest; consequens est, quòd media in hunc finem non necessaria, sed partim abundantia sive superflua, partim incompetentia & inconcinna, à bello debitè gerendo penitus sint alienanda.

Media isthæc referri possunt vel ad arma, quibus hostis impetitur, vel ad personam hostium, vel ad bona eorundem.

Quòd veritum sit jure naturæ, armis aut materialibus uti venenatis, supra stabilimus; quocirca hoc loco adhuc notandum, quòd huic resolutioni minimè obsistat pactum supererogatorium, quòd Argentorati Germani & galli inierunt anno 1675. ne quis in

in bello; quod tunc temporis inter ipsos gerebatur, venenis uteretur; quo pacto, veluti contendit *Leyser*, opus non fuisset, si venenorum usus ipso jure (*naturali*) prohibitus esset.

Adpositè namque respondet *Cl. Hartleben* in *suis medit. ad pand. specim. IV. n. 1. sub finem*: "Certum est, cautelas abundantes non nocere, præcipuè, ubi super jure quandoque adhuc controversitur. Quòd igitur galli germanique majoris securitatis causâ pacti fuerint, prohibitionem juris naturæ ne dubiam quidem facit, multò minus eam everrit."

Ad *personas* hostium quod adtinet, manifestum est, eas quoad præsentem materiam dispesci debere in *armatas*, nempe in milites, qui armis stipati sese manu forti opponunt genti invadenti, aut ipsam gentem adgrediuntur; & in *personas inermes*, quæ armis non utuntur, neque aliâ viâ hostem lædunt; veluti sunt clerici, cives, mulieres, adolescentes, infantes, peregrini, &c.

Quòd vim vi repellere liceat adversùs eos, qui vim interponunt, adeoque contra nos manu forti pugnant, nemini dubium esse potest; dummodo servetur modus in prioribus explanatus. — Quòd item proditores, exploratores, insidiarum structores &c.

simili modo tractari, imò graviore poena mulctari queant, nemo est, qui ambigat.

Reliquum est, ut decernatur, quid juris comperat in personas hostium inermes, extra omnem adgressionis, vel oppositionis violentæ statum existentes?

Plectere infantes ipsa vetat ratio, damnatque jus naturæ. Dicere, quòd saltem *juris fictione* nocentes illi sint, idem est, ac quidquam adstruere sine ratione sufficiente. Confectarium est, quòd personas hujus generis, quæ nullum produnt nocendi animum, perimere, mutilare, incarcerare, conjicere in vincula &c. illicitum sit & nefas; imò penitus injustum, adeoque reparationi omnis inde emanati damni obnoxium. — Videant ergo belliduces, officiales & alii, quantas, familia perpetrando, noxas contrahant, quantasque restituendi obligationes!

Notandum etiam hoc loco per modum incisi, quòd belliducibus gravissima incumbat obligatio, ne proprios suos milites morti temere objiciant, eosdem sine necessitate ex incuria, malitiâ &c. quasi in lanienam tradendo. Sanè, in tali casu sanguis militonum suorum ab eorum manibus exquiratur.

Denique ad quæstionem, quid justum sit ac licitum circa res & bona hostium? statuendum

tuendum est præprimis, quòd *rerum sacrarum* direptio ac vastatio injuriosa sit Deo ac religioni; eoquod res istæ divini cultûs conservationi & amplificationi dicatæ sint & consecratæ. Nulla porro gens tam barbara & ferox existimari potest, ut contra ipsum Deum ac religionem arma arripere non pertimescat.

Quoad reliqua bona distinguendum videtur inter bona eorum, qui arma stringunt, & inter illorum bona, qui in tranquilliore statu perseverantes, nil penitus contra illabentem hostem moliantur.

Non video sanè, loquendo saltem in regula, quo jure competat hosti aliam gentem invadenti, eripere, sibi que adpropriare bona illorum civium, ecclesiasticorum &c. qui nihil contra hostem machinantur; sed quieto in statu persistentes, nemini nocent, neminem lædunt; proinde & à nemine lædi jure debent.

Quòd belliduces quandoque post partam victoriam militibus licentiam impertiantur ad certum aliquod temporis spatium exspoliationes exercendi; nil probat in contrarium; non enim hic agitur quæstio facti, sed juris. Deinde supponendum est, quòd ejusmodi licentia se non extendat ultra illos, qui in bello fuerunt complices. — Aliter disserendum est de justis contributionibus militaribus,

litaribus, quas pro ratione virium loci devicti quandoque exigunt belliduces pro suorumque indemnitate; ad cuius sublevationem per viam temperatæ contributionis cives & incolæ loci devicti proniores merito judicari debeat.

Quoniam etiam veritum est uti in bello mediis ad propositum finem haud necessariis, sed re ipsa abundantibus; hinc nefas foret, sine necessitate devastare agros frugibus fertos, arbores excindere, depopulari vineas & prata, urbes, oppida, pagos & domus pro mero arbitrio incendere, aut destruere: *sine necessitate* inquam; eâ namque suppositâ, imò suadente, aliter resolvendum est.

§. VII.

De copiis auxiliaribus.

Sæpe sæpius ita bella geruntur, ut una vel altera belligerans suarum pro fulcramento virium gentem tertiam suam advocet in auxilium; id quod fieri potest vi patrum præviè initorum, aut noviter cursorum.

Discriminis nonnihil interesse belli socios inter & belli auxiliares, passim notant authores: nam gentes in gerendo bello simpliciter invicem ita consociatæ, ut nulla præ aliâ agat modo principalis, sed potius æquali, ita spectanda

tandæ sunt, ut quælibet earum id omne sibi
 acquirat, quod iusto titulo hosti eripit. —
 Cum verò *auxiliatores* belli ita duntaxat in
 auxilium vocentur, ut non proprio, sed gen-
 tis principalis nomine pugnent; hinc illi,
 salvis belli expensis, *per se loquendo*, omnia
 genti principali acquirunt. Si verò singularia
 pacta determinent aliud, iis erit insistendum,

Compelli gens nulla potest, ut belli so-
 ciam agat, vel *auxiliatricem*; eoquod cuilibet
 genti sua competat libertas, secluso pacto,
 in statu *neutralitatis* perseverandi; adeoque
 vi æqualitatis ac libertatis sese alienis nego-
 tiis haud immiscendi. Imò hinc inde inita sunt
 pacta, vi quorum una alterave gens neutra-
 lis manere debet; quæ tunc *neutralitas pac-
 titia* nuncupatur.

Quæstionem porro, num etiam pro aliis
 bellum modo auxiliari geri possit, *Cl. Hei-
 neccius Lib. II. j. n. g. Cap. IX. §. CLXXXVII.*
 ita resolvit: “Cum verò aliquando perinde
 “ sit, sive nos ipsi lædamur, sive per latus
 “ alterius petamur, itemque, sive nobis jus
 “ perfectum denegetur, sive aliis, quibus
 “ vel ex pacto, vel nostrum causâ ad opem
 “ ferendam obstricti sumus: rectè inde col-
 “ ligimus, posse etiam pro aliis sociis &
 “ fœderatis bellum geri; imò & pro vicinis,
 “ si certis argumentis, aut non levibus cer-
 “ tè indiciis constet, illorum ruinis nos op-
 “ pressum iri. Quis enim vitio verat vicino
 “ pro-

“ properanti ad restinguendum incendium,
 “ dum proximus ardet ucalegon? Quis non
 “ verissimum putet illud verus: *Tum tua res*
 “ *agitur, paries cum proximus ardet?* At, cum
 “ ne pro nobis ipsis quidem justum bellum
 “ gerimus, nisi justa belli causa sit; multò
 “ minus sanctum piúmque erit bellum
 “ quando aliorum causæ injustæ patrociniúm
 “ suscipimus.

Cæterùm de jure, quod competit genti
medicæ, sive *neutrali* Cl. de Martini Cap. XXV.
 §. DCCLXIX. & §. DCCLXX. Statuit se-
 quentia: “ Porro in bello *medii* pati non
 “ possunt, ut in suis territoriis hostis unus
 “ res alterius capiat, vel personas persequa-
 “ tur. Sanè justitia causæ ratio non est, ob
 “ quam quis jus in alterius non hostis res
 “ gionem sibi adrogare queat. Inde quoque
 “ patet, cur, qui urbi obsessæ aliquid ad
 “ fovendam defensionem advehit, *medius* non
 “ maneat; quapropter res ejus intercipiuntur
 “ sine injuriâ. Quodsi verò pangantur
 “ neutralitatis fœdera, seu pacta, ut popu-
 “ lus alteri populo non suppeditet auxilia
 “ bellica; non ideo quis pacata commercia
 “ continuare, vel genti cœtera præstare of-
 “ ficia prohibetur, quæ pacis etiam tempo-
 “ re debentur.

§. VIII.

De jure victoriae, ejusque consecrariis.

Partes belligerantes per intentam victoriam propositum scopum, seu finem belli adtingere conituntur: unde & ad obrinendam victoriam omnes vires suas colligunt. Illa igitur pars belligerans, cujus vires in bello adteruntur, succumbere, alia verò, quæ viribus prævalet, hostemque conterit, vincere dignoscitur.

Ex his facile conficitur notio *victoriae*, quæ proinde in eo consistit, quòd victoria sit actus bellicus, quo major, aut magis dextrè adplicata virium quantitas efficit, ut pars opposita succumbere debeat.

Antequam verò de jure, quod ex parte victoria resultat, debitâ ratione differere valeamus, principalissimè notandum est, quòd victoria tantum juris solummodo tribuat, quantum justitiæ involvitur in bello victoris: quare si bellum victoris fuerit injustum, victoria nil juris in hostem, aut res illius eidem tribuere potest: ex quo manifestè patrescit, quòd jus victoriæ non ex ipso hoc actu, sed ex belli justitia diffluat; non enim physica virium præpotentia, sed moralis facultas agendi & vincendi, hostemque expugnandi subjugandique parens est juris ex victoria resultantis.

Verum, quid statuendum, si, uti con-
tingit sæpius, causa seu justitia belli utrin-
que sit dubia? — Dicendum, quod, veluti
in aliis causis, ira & in hac pro rata dubii
concernens effectus locum habere possit; aut
quod satius est, hostis ad justam transactio-
nem adigendus sit. — Est autem victoria vel
completa, vel incompleta; prout nempe ho-
stium vires aut penitus, aut duntaxat ex
parte imminutæ sunt & fractæ.

Itaque jus, quod habet victor in hostem,
victoriâ nunc partâ exserere atque in effec-
tum plenum deducere potest; ita ut totam
ab hoste ante bellum, & in bello illatam læ-
sionem recuperare valeat, unâ cum damnis
& expensis concomitantibus. Porro justus victor
tutum se se præstare potest, ne impo-
sterum amplius ab hoste devicto injustè læ-
datur, adhibendo ordinata huc facientia
media,

Victor hostiles *personas* expugnatas in mi-
litarem potest reducere captivitatem; quo-
circa exposit *lytrum*, seu pretium redemptio-
nis locum habere potest. — *Res* hostium de-
victorum, veluti arma, annona, currus
equi &c., victori cedunt.

In hostium *vitam*, dum hi ab omni re-
sistentia desistunt, victori jus nullum com-
pert; quia, uti inquit Cl. Zallinger Lib. IV.
Cap. VI. §. CCCIV. Jus occidendi tanquam
“ uni-

“unicum atque extremum medium duntaxat
“in hunc finem competit, ut superetur res-
“sistentia; sequitur, ut cessante resistentiâ
“tanquam unico fine, etiam ipsum medium;
“nempe jus occidendi cesset. Neque talio,
“nec præcedens contumacia resistendi, ne-
“que inferendus terror, *si speciale delictum*
“*absuit*, ratio sufficiens fundendi humani
“sanguinis esse possunt.”

Rem verbo, dum quis extra statum re-
sistentiæ constitutus est, regulariter loquendo
etiam ab internecone tutus esse debet: qua-
re etiam illi, qui, bello etsi adhuc durante,
à resistentia hinc inde desistunt, & ab inse-
quentibus *vite gratiam* petunt, non sunt
perimendi, sed potius captivandi.

Multò gravius, imò turpissimè halluci-
nantur illi, qui impiè judicant, jus victoriæ
usque ad crudelitatem & truculentiam in
devictos exercendam sese extendere; adeo-
que sibi competere, non quidem humanita-
rem, sed barbaram immanitatem gentes
in devictas exercere. Sanè jus nullum est ad
illicitum, multò minus ad immane & bar-
barum.

§. IX.

De pace.

Bellum instituitur, ut obtineatur pax. Sunt
autem conventiones aliquæ inter hostes, quæ
actus

actus bellicos duntaxat suspendunt, veluti *inducia*, *armistitium*, conventio vel *de permutandis*, vel *de redimendis captivis* &c. quæ tamen singulæ nomine pacis haud veniunt intelligendæ: enimvero per conventiones istiusmodi bellum é medio non tollitur, sed quoad nonnullos effectus tantùm suspenditur; cum tamen per pacem bellum *finiatur*.

Itaque *pax* rectè describitur: *publica inter gentes conventio de bello totaliter & in perpetuum é medio tollendo*.

Cùm igitur per pacem tota belli causa evanescat & cesset, cessare quoque debet inter gentes pacem ineuntes animus ulterius nocendi; ita quidem, ut gens quælibet sincerè intendat, nunquam amplius alterius gentis jura violare; unde & pater, quo sensu pax perpetuitatem pro objecto habere debeat. Neque etiam pax vera erit, si per eam bellum ex parte quidem, sed non ex toto supprimatur: una namque scintilla relicta, totum facile resuscitabit incendium; tenebitque: pax, pax: & non est pax. Conventio pacis etiam publica esse debet; inita nimirum ab iis, qui gentium belligerantium imperatores sunt, aut qui imperantium vices, ceu legitimi deputati, gerunt.

Immediatus pacis effectus est, cessatio conflictus armorum inter eos, qui hostes erant. Effectus reliqui sunt eorum alienatio malo-

malorum, quæ, juxta notata in prioribus, bella sequuntur; simul atque bono um quasi innumerorum productio, ac consolidatio. — Rectè igitur dicitur: *nulla salus bello, pacem deposcimus omnes.*

Potest autem pax sub duplici spectari obtutu; primò prout ipso jure naturæ omnibus inculcatur hominibus, cujus nempe pacis auctor est ipse Deus, cujusque princeps designatur Christus apud *Isaiam Cap. IX. 6.* "Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis." Qui pacis princeps seu Christus postea de eadem pace dicit *Joan XIV. 27.* "Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis."

Solidatur pax ista in charitate, quam jus naturæ cuilibet præcipit, potestque cum ipso etiam bello conciliari; sicut enim in hoste laudanda, proinde amanda est virtus, sic etiam naturalis charitas, adeoque interna pax erga ipsummet hostem non extinguenda, sed fovenda est. Ergo hanc pacem violans, jus naturæ violat.

Hæc pax esse potest domestica, civica, gentium; prout ex opposito turbæ esse possunt in familiis, in communitatibus & regnis,

nis, inter gentes cujuslibet ordinis. — Ne illa pace canit Ecclesia: *gloria in excelsis Deo, & in terra Pax hominibus bonæ voluntatis*: verba illa hauriendo ex voce angelorum seu militiae cœlestis *Luc. 11. 13. 14.*

Sed quo quæso! fato evenisse putandum est, quod pax illa à Christo nobis relicta, ævo nostro tantopere concutiatur? Ajunt passim, concussionem christianæ religionis, ipsam quoque hujus pacis concussionem esse, quod & ipsusmet Salvator noster indiguisse videtur, dicens: “*pacem meam do vobis (vobis meis discipulis)* non quomodo mundus dat, ego do vobis.”

Secundo Spectari potest pax, prout est *conventio* quædam seu *pacificatio* inter illas gentes, quæ vi armata se se infecutæ sunt; per quam proinde pacificationem arma seponuntur, & partes hucusque belligerantes ad pristinam redeunt amicitiam: quibus & variæ stipulationes adjici solent; quæ, si publica imperantium ac gentium jura adtingant, *publicæ* audiunt; si verò, de consensu imperantis, hostis cum subditis hostium circa bonum eorum speciale conventionem ineat, stipulatio *privata* nuncupabitur. — Hæc igitur pacificatio, seu conventio propriè nomine pacis, venit in jure gentium, ad quod etiam magna ex parte reducitur, maximè, quatenus est *positiva*; ad tamen juris etiam naturalis principiis innititur *pactio facta inter gentes publicas.*

Solemne hujusmodi pacificationem utramque partem gravissimè obligare, tum ipsa rei ac circumstantiarum gravitas, tum publica fides utrimque data, manifestè evincit. Si ergo in aliis privatis contractibus & pactis non liceat resilire, aliâ parte rationaliter adhuc invitâ; à potiore id dicendum de pactis hisce solemnibus æquè ac gravissimis.

De modo obligationis *Cl. de Martini* *Cap. XXV. §. DCCLXXXV.* rectè inquit: Quoniam pactio pacis inter gentes est conventio, quæ finem bello publico imponit, consequens est, ut, si fuerit iusta & promulgata, quicumque conatus mala sibi invicem inferendi perpetuò & in omne ævum desinere debeat. Et contrahentes quidem pactioe pacis statim obligantur, ut primum fuerit facta; horum verò subditi non nisi secuta publicatione, vel à tempore convento.

Ad quæstionem porro, an præstitus in hac pactioe consensus nullus censeatur, aptè respondet *Cl. Zallinger Lib. IV. j.g. §. CCCVIII.* "De consensu ad omne pactum necessario quaritur, utrumne in hoc genere pactioe exceptione doli, enormis læsionis, injusti metus, is consensus pro nullo haberi possit? imprimis inter gentes liberas nemo est, qui de dolo, enormi & injusta læsione, ac vi injustâ pronunciet: dein pax naturam transactionis habet super omni belli

“ belli causa & injuria initæ, quæ causa bel-
 “ li seponitur, ejusque justitiâ haud decisivâ
 “ bello finis imponitur. Quare si causam
 “ eandem de novo arripere ac ventilare, aut
 “ læsionem ac metum obtendere integrum
 “ esset, pax naturam suam amitteret, nec
 “ finis belli, sed suspensio foret. ”

Circa quæstionem, an valeat & obli-
 get pax inita cum subditis rebellibus? *Cl.*
Heineccius Lib. II. j. n. g. §. CCXX. Scruit
 sequentia: “ Quærunť *Grotius & Puffendor-*
 “ *fius* an & pax cum civibus rebellibus ini-
 “ ta, servanda sit? Id quod contra *Boxbor-*
 “ *nium, & Lipsii* sententiam rectè adfirmant,
 “ Cum enim pax coalescat per modum
 “ transactionis; is verò, qui cum eo, à quo
 “ læsus est, transigat, remisisse illi injuriam
 “ censeatur; sequitur sanè, ut & imperan-
 “ tes his hominibus immorigeris gratiam
 “ fecerint delicti, adeoque pax illa, nisi ex
 “ nova causa, salvâ justitiâ rescindi non pos-
 “ sit: præterquam, si illa ob insignem re-
 “ bellium dolum, vel statum principis cum
 “ illis paciscentis, ab initio non constiterit. ”

Illud sanè manifestum est, quod si ta-
 lis tempore transactionis pacificæ sive hujus,
 sive prioris generis interveniat dolus, vici-
 jus ipse deficeret consensus, aut pars una
 contrahentium in talem v. g. metu injusto
 conjecta esset statum, cujus intuitu objectum
 pacis esset nullum, pacem hujus commatæ
 haud subsistere.

Porro ad transactionem non solum requiritur jus comperens ex parte utriusque paciscentis; verum etiam apta pacti materia, quæ proinde partium contrahentium potestati subiecta esse, aut de consensu eorum, quorum interest, subjici debet.

Quoniam verò in transactione pacis determinandæ ut plurimum occurrunt res variæ, ac jura diversa; hinc & complures solent constitui *pacis articuli*; quibus proinde singulis, etsi diversa adstringant objecta, morem gerere oportet: fœderibus quippe sanctè insistendum; quia fœdisfragorum perfidia est summè detestabilis.

Si de bello finiendo, atque ineundâ pace seriò cogitetur, belli fini, & pacis exordio *amnestia* interponitur. Est autem *amnestia* oblivio publica ac sempiternâ injuriarum & offensionum utrinque illatarum, per quam & vindictæ studium theoreticè ac practicè abjicitur. Hoc etiam medio utraque pars in eum libertatis statum reducitur, qui ad pacta debite ineundâ requiritur.

Hæc injuriarum oblivio ac remissio aut *limitata*, aut *illimitata* esse potest: potest nempe vel restringi ad certas causas & personas, ita, ut nonnullæ excipiantur; vel ita generaliter extendi, ut nil penitus excipiat, quod in oblivione illa ac remissione non contineatur. Dividunt quoque eam in

tacitam & expressam: nam præter id, quòd injuriæ expressa stipulatione remittantur, rancitè etiam, seu non urgendo satisfactionem, oblivioni tradi possunt atque dimitti.

De pacis transmissione ad Successores succinctè non minus, quàm nervosè inquit *Cl. Zallinger Lib. IV. j. g. §. CCCX. l. 1.*
 “ Cum pax salutis publicæ causâ, pròinde-
 “ que civitatis nomine ineatur; idcirco pro
 “ fœdere *reali* per se habenda est, cujus obli-
 “ gatio ad successores transit: qui proin, ni-
 “ li omnia velint evertere, causam haud
 “ possunt sibi à decessoribus præjudicium
 “ causatum fuisse, & creari non potuisse.”

Denique causæ tanti momenti penitus adtemperatum est, ut fœdera pacis non solum ineantur, sed etiam variis actibus adnexis, maximè per *guarantiam* firmentur ac suffulcianur, ne ad arbitrium partis præpotentioris rumpi queant atque dissolvi cum summo partis debilioris præjudicio ac detrimento. Mutuo igitur paciscentium consilio tertius quidam, aut etiam plures viribus præpotentes tanquam *mediatores* iniriæque pacis tutores & conservatores rogari solent & institui, qui pròinde partem injustè resilire volentem in officio continere possunt atque resistentur: & sine his pacis securitas ad sufficientiam quandoque facta recta non foret.